

220040 → ~~SÜLEYMAN~~ ~~YAHYA EFENDİ~~ ~~(?)~~
1939 LOWRY, H.W. From Trabzon to Istanbul: the relationship between Süleyman the lawgiver and his foster brother (süt karındaşı) Yahya Efendi. *Osmanlı Araştırmaları. Journal of Ottoman Studies*, 10 (1990) pp.39-48

03 ARALIK 1993

Mehmet Yılmaz ?
YAHYA EFENDİ *Menâkıbı*
21 KASIM 1994
Yahya Efendi Menâkıbı

Tarih: 7.1893

Yahya Efendi (220040)

Asa, Meral. "Mehmed Dâ'î: Menâkıb-ı Yahyâ Efendi, inceleme-
metin." Yüksek Lisans Tezi. Viyana Üniversitesi, 1998.
(Danışman: Prof. Dr. Marcus Köhbach)

10 MART 2000

27 TEMMUZ 2001

Özen, Faik. "Beşiktaşlı Yahyâ Efendi hazretlerinin hayatı, menâkıbları ve Dîvânçe'si." Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, 1979.

Sehne-i

سوزانده پنج هزار شایع مشهور مادی عبارت افق طرزین که بر زبان آوردن لغوی بیخ مراقبه
کنده در موعده بابا بر عواقب ایدر بیخ مزاد نقیضه طرزین
تعیین سوزانده ایشید او خالده و تقیه عقیده بگردد پدید سحرده

کلشن جنبه کلین اوله لغوی نازده

۱۱۰۹ تالیف

ابریه بیخ افق رکاهت تقابل فله خانه عطیوه سوزانده
تا عدید سابق معلوم باریه
تجره انامکاس لیخ علی کرم جلد
غشای سوز
تجره حقیقه یقینه و نفاق التکیه لیخ علی کرم جلد
شرح لفظی حقیقه مسکه لغت سوز حاکم علی حاکم
تکرار مبارک و مبارک
تجره لیله سعاده لفظیه
تعیین نازده اوله
نجده لکرون
خدمت علی سوز

بره افق ماسیر الهود و جلال بحب اشیاء عطفه فادرس لکانه
تتبعه فله

بزرگ بر یه عباد افق حب قاضیه بلندی ۱۱۰۹ ده ارقی
نیوب مادی عبارت افق ایام اوینه و نه ایلتشه
عزیز علم عقیده بیله مراقبه بر دیته شایع سعاده افق
کوه اما یله سطح قضای سعاده اولوب طرزین قاضیه
بولتن عود بیخ افق (۹۰) تالیف عالم بنیای کاشته

سه قینه بر یشله بیوسنه اتالی تجیده اولیاسام بیافانه
مجا کشته بولنده اتانوله کدر کالاده علی سوزی اجمیره
مشهد تبلیغ علی افق طرزین اخذ فیه هم و کی ایدله برگشته
یه علمیدی شامده مطننه بیوسنه تا فیلک - و ایته کوه و لدر
طرزین بیخ افق طرزینه دنیا سوز و بیکی وقت سعاده بکم
خاساله طرزینده و الحابه سوزده سعاده طاره فایزیه سوزینه
والله لره سوز دیدننه بوسیدله فانوق سعاده سعاده سعاده سوزینه

شکله تری افق
مفیده

ایلتشه بیزانده اتانوله جانانیه افقده طایح و سوز بیوم
مدیساره مدسکله برلله ۹۶۸ ده افق - اخذ ایلتشه
علم لاهوده فقه مشهوره اتانوله مفسر فیه و هم فیه لکم
کهنده ده صاحب یطرد ایسه

پیور مرصع بیسکه ماسه مکتوبه سوز سعاده کاه و بیله مکتوبه
نافعه افق سعاده سعاده حلقه ایضاح سعاده و هو اوتشه
مکتوبه جولکاس اولوب طیب و قهینه افقانه تقویه ایتشه

و ملحق سوز (بیخ تبلیغ حوائضیه) حقیقه معلوم اولوب بلین
ایله سوز ثانیه سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده
بشکله یا سوز حقیقه سعاده سعاده ایضاح سعاده و لکه (لو فله
للموک) فوائده تبلیغ طرزین باقت اولوب سعاده سعاده

و التسه اجمیره تقاضیه سعاده سعاده اول سبیل اکار طرزین سعاده سعاده
خود اولوب بشکله سعاده سعاده بر مقام ایتشه و سعاده سعاده سعاده
و سعاده سعاده سعاده سعاده نیا سعاده کله سعاده سعاده سعاده
سعاده سعاده سعاده اول سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده
کاه آتیده سعاده سعاده کاه سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده

مشهد سعاده ایتشه لکری که رایت بر عود اولوب حلیک
روایت کوه (بر کوه کسانه و احیای سعاده و کله ایجه اصغر کوه
تأثیر ایتزه سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده
سوز بر سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده
حیتر سعاده اتانوله سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده
ایستوه فلوینا باشد سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده
سوز سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده
طرف تحت ایدله سعاده

بشکله سعاده سعاده کوه سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده
و بر سعاده بنا ایله سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده
سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده
لجانه سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده سعاده

بجا و بشکله نیا سعاده سعاده
اول سعاده سعاده سعاده سعاده

YAHYA EFENDİ

MUSTAFA ÖZDAMAR

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	51839
Tas. No:	322.577 YAH

Çatalçeşme Sk. Üretmen Han No: 29/105
Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 0.212 513 16 92 1997

BEŞİKTAŞLI YAHYA EFENDİ

1484'lerde Trabzon'da, aynı hafta içinde, Trabzon Vâlisi Şehzâde Selim ile Trabzon Kadısı Ömer Efendi'nin birer oğlan çocuğu dünyaya gelmiş. Vâli Bey, Süleyman; Kadı Efendi de Yahya diye ezanlamış oğlunun adını.

— Çocuğun ismi konurken, sağ kulağına ezan, sol kulağına kâmet okunur. Bu bir İslâm geleneğidir. Ezanlama dediğimiz bu.—

Kadı Ömer Efendi'nin hanımı Afife Hatun, oğlu Yahya ile birlikte Şehzâde-Vâli Selim

BÜYÜK LÛGAT ve ANSİKLOPEDİ

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi Kütüphanesi	
Kayıt No :	684-12
Tasnif No. :	030 MEY-C

onikinci cilt

1978 - 1st.

MEYDAN YAYINEVİ

Cağaloğlu, Sultanmektebi sokak, 23-25, İstanbul

olacaktır. Tek Tanrı inancında birleşen bütün insanlar barış içinde yaşayacaklardır. Yahudi dini Kutsal Kitap'a dayanan Katoliklik, Protestanlık, İslâm gibi imanların atasıdır. Ortaçağın iki ünlü ilâhiyatçısı, Yuda Ha Levi ve Maimonides'e göre bu dinler Mesih'in gelişini hazırlar. Yahudilik ayrıca, iman ve doktrinleri ne olursa olsun, bütün insanların, Tanrı tarafından Nuh'a ve ahfadına verilen yedi emri yerine getirerek kurtuluşlarını gerçekleştireceklerini öğretir. Putperestliği ret ve ahlâksızlıktan kaçınma bu yedi emir arasındadır (Nuh'un emirleri).

● **Tanrı ve insanlara karşı görevler.** Yahudi dini Tanrı ve peygamberlerle onların ahfadı arasında bir akit şeklinde belirir: Tanrı, peygamberleri ve ahfadını onun kütünü kavimler arasında yaymaları için seçmiştir ve bu ittifakin sonucu İsrailoğulları Tanrı'ya ve töresine sadık olma yükümlülüğüne girmişlerdir. Yahudi dini fiile, Tanrı'nın iradesini yerine getirmeye yönelmiştir. Tanrı'nın en önemli buyrukları On Emir'de ortaya koymuştur:

1. seni Mısır ülkesinden, köleler evinden çıkaran Tanrı'nı benim;
2. benden başka Tanrı'nı olmayacaktır. Kendine put yapmayacaksın;
3. yalanına inandırmak için Tanrı adını kullanmayacaksın;
4. şabat gününü kutlamayı unutmayacaksın;
5. anana ve babana saygı göstereceksin;
6. adam öldürmeyeceksin;
7. zina yapmayacaksın;
8. çalmayacaksın;
9. komşuna karşı yalancı şahitlik etmeyeceksin;
10. komşunun malına tamah etmeyeceksin.

Tora sadece bir dini ve ahlâki öğütler kitabı değildir, yeni kurulan ve Mısır hâkimiyetinden kurtulduktan sonra tüm siyasi, hukuki, sosyal kurumlarını teşkilatlandırmak zorunda bulunan bir kavme verilen bir yasadır.

Bayramlar ve perhizler

Yahudiliğin kutsal günleri şabat (cumartesi) günü, Haç bayramları, Paskalya (*Pesah*), Pentekoste (*Şabat*) ve Çardaklar (*Şukot*) günleridir. Bunların her biri bir tarihi hatırayı canlandırır (Paskalya Mısır'dan çıkışı; Pentekoste, On Emir'in Sina dağından ilânını; Çardaklar, Mısır'dan çıktından sonra çölde kırk yıllık bekleyişi); ciddiyetin ağır bastığı bayram günleri ise *Roh Hahana* (yılbaşı) ve Büyük Kefaret günü *Yom Kippur*dur. Yom Kippur yortusu bütünüyle duaya ve perhize adanmıştır. Şabat ve bayram günleri çalışmak yasaktır.

Yahudi takviminde ayrıca iki küçük bayram da vardır: Nazar bayramı (*Purim*), İran Yahudilerinin kraliçe Esther sayesinde mucize kabilinden kurtulmalarını anlatır (M.Ö. IV. yy.); Açılış bayramı (*Hanuka*), Yuda Makkabi'nin M.Ö. 165-164'te Antiochos Epiphaneos'un naibi Lysias'tı yenilgiye uğratmasından sonra Kudüs tapınağının yeniden ibadete açılışını anlatır. Bu bayrama «Işıklar bayramı» da denir. Yahudi dininde yahudi tarihinin trajik olaylarını belirtmek üzere konmuş perhiz günleri de vardır. Bu perhizlerin en önemlileri Kudüs tapınağının birinci ve ikinci yıkılışı için konanlardır (*Tişa be Ab*).

Yahudilik Kudüs tapınağının mezarı

YAHUDIYE Ürdün ile Eriha arasındaki çölün bir görünüşü

İbadet

Yahudi litürjisi iş günleri için üç dua önem görmüştür: sabah (*Şaharit*), ikinci (*Minha*) ve akşam (*Arbit*) duaları. Cumartesi günleri, bayram günleri ve dini ayın başladığı günler *Şaharit*'ten hemen sonra *musaf* duası okunur. Ayrıca Kefaret günü *minha*'dan sonra *neila* duası yer alır.

Her açık dua merasimi sonunda *Alenu* ve *Kadis* duaları okunur. *Alenu* İsrail'in ümidini ilân eden duadır. Bu duada Zekeriya'nın bütün insanlığın tek tanrıya döneceğini müjdeleyen şu ayet yer alır: «O gün Rab tek olacak ve Adı tek olacak»; öte yandan *kadis*'le, Tanrı'dan bir an önce yeryüzünde hâkimiyetini kurması istenir. (L)

YAHUDI muhtar İdare çevresi, rusça Yevreyskaya Avtonomnaya Oblast, S.S.C.B.'de arazi, Amur'un sağ kıyısında; 36 000 km²; 663 000 nüf. Merkezi: *Birobicán*. Orman işletmeleri, Eski Birobicán'ı içine alan bölümde kalabalık bir yahudi topluluğu yaşar. (L)

YAHUDIYE, ar. Al Yahudiyya, Filistin'de bölge. Eskiçağda Yahudi ülkesinin merkezi. Bölge, inişli çıkışlı, kayalık ve çorak kalker yataklarından meydana geldiği halde, tarıma elverişlidir. İkbahar ve sonbahar yağmurlarının düzensizliğine ve çöküntülerin kırmızı topraklarla örtülü olmasına rağmen, tahıl, üzüm, zeytin ve incir yetiştirilir. Büyük kısmı arap lejyonunun işgali altında olan ve Ürdün tarafından yönetilen bu bölge, çöl göçebeleri hidrolik tesisleri tahrip etmediği zaman «süt ve balın dereleri gibi aktığı» bölgedir.

— Tar. Babil'in alınmasından sonra Filistin'in Lüt gölü ile Akdeniz arasında kalan güney kısmına Yahudiye adı verildi. Eski Yahuda topraklarını içine alan bölgenin sınırları değişti. Kral Herodes ve Ethnarkos Arkhelaos zamanında Yahudiye, Roma'nın vasalı oldu; sonra M.Ö. VI. yy.da bir *procurator* eyaleti haline getirildi (Yahudiye'nin yahudi kralı Herodes Agrippa I'e verdiği 41-44 dönemi hariç) ve kıyı *Caesarea* merkezi oldu. Zetoların küskürttüğü dini taassup ve milliyetçilik duygusu eyalette birçok isyana yol açtı. Romalıların sert bastırma hareketleri (Kudüs'ün alınması ve tahribi [70]; yerinde roma kolonisi *Aelia Capitolina*'nın kurulması [131'e doğru]), yahudilerin göçmesini (diaspora) hızlandırdı. 70'ten sonra, o tarihe kadar eyalet çerçevesinde muhafaza edilen yahudi kurumları kaldırıldı. Eyalet 135'te *Suriye - Filistin* adını aldı. (L)

YAHUT veya YAHUD edat (fars. *yâhūd*). Veya: *Bunlar büyütülmüş yahut uydurılmış vakalardır* (Sabahattin Ali). || Bir düşünce den çayıldığı zaman «daha doğrusu, iyisi» anlamında kullanılır: *Bu kitabı ona götürür- ver, yahut dur, ben giderken veririm.* (M)

YAHYA (Tahir), Iraklı subay ve siyaset adamı (doğ. 1913). Irak millî kurtuluş hareketine katıldıktan sonra birinci İsrail-arap savaşında (1948) bir tabura komandı etti. Haşimi hanedanını deviren darbeye (14 temmuz 1958) katıldı, emniyet müdürü oldu. Ordu genelkurmay başkanlığına (şubat 1963) getirildi. Baas'ın bertaraf edilmesinden (kasım 1963) sonra Arif tarafından başbakan tayin edildi. Mısır'a yaklaşmayı denedi (1964 askeri antlaşması), Irak ekonomisini sosyalistleştirme için ilk tedbirleri aldı (14 temmuz 1964); bir mübareke imzaladığı (şubat 1964) Kürtlere boyun eğdirmeyi denediyse de (nisan 1965) başaramadı. 1965 Eylülünde istifa etti, 11 temmuz 1967'de tekrar başbakanlığa getirildi. Arif rejimini deviren temmuz 1968 darbesinden sonra tevkif edildi. 18 Aralık 1970'te serbest bırakıldı. (L3)

YAHYA BEY Pirizade, türk devlet adamı (öl. 1836). Medrese öğrenimi gördü. 1813'te Mekke payesini aldı. 1818'de İstanbul kadılığı görevine getirildi. Anadolu payesini kazandı (1819); Anadolu kazaskerliğine getirildi (1820). 1827 ve 1835 yıllarında iki defa sadrı Rumeli oldu. (M)

YAHYA bin ADEM, arap din bilgini (Küfe 757-Vasit 818). Öğrenimini doğduğu şehirde yaptı. Kur'an üstünde çalıştı. Hiç biri bugüne kalmayan eserleri hakkında çeşitli

kaynaklarda bilgiler vardır. Eserleri: *Kitabu'l-Kıra'at* (Okuma Kitabı); *Kitabu-Mucezzed-i Ahkâmül-Kur'an* (Kur'an Hükümlerinin Mücerret Kitabı); *Kitabu'l-Feraid* (Eşik Bulunmazların Kitabı); *Kitab-ü'z-Zevâl* (Düşüş Kitabı); *Kitabu'l-Harac* (Toprak Vergisi Kitabı). (M)

YAHYA bin ALİ bin YAHYA, arap müzik bilgini (? 856 - ? 912). Dedesi, Memun devrinin tanınmış astronomi bilgincilerinden idi. Babası da musikiyle uğraşıyordu. İlk öğrenimini babasının yanında yaptı. İshak Mavsill'in derelerine devam etti. Eski Yunan felsefesi ve ilmiyle uğraştı. Mutezile hareketini benimsemişti. Halife sarayına girdi. Eserleri: *Risale Fi'l-Musiki* (Musiki Hakkında Risale); *Kitab-ül-Bahr* (Deniz Kitabı); *Ahbârü İshak il Mavsili* (Musullu İshak Üstüne Bilgiler). (M)

YAHYA bin BAHSİ, türk mutasavvıfı (öl. İznik [Yaylacık] 1436). Emir Sultan'ın halifelerindendir. Başlıca eserleri: *Şerh-i Şeriat'ül İslâm* (İslâm Dini Şeriatının Açıklanması); *Makel-i İman Hüseyn* (Ali'nin Oğlu Hüseyn'in Öldürülmesiyle İlgili Eser); *Divan-ül Hayat*; *Mevlid-i Nebi*; *Menakib-i Emir Sultan*. (M)

YAHYA bin HALİD BERMEKİ, abbasî veziri (öl. Râika 805). Ünlü Bermekî ailesindedir. Halife Mansur tarafından 774'te Azerbaycan ve Ermeniyeye valiğine tayin edildi. Üç yıl sonra Halife Mehdi tarafından oğlu Harun'un yetiştirilmesiyle görevlendirildi. 780'de ülkenin batı eyaletlerine genel vali tayin edildi. Halife Mehdi'nin ölümünden sonra yerine geçen Hadi, bir süre sonra Harun'u veliahtlıktan azletmek istedi; fakat, Yahya'nın aldığı tedbirler sonucu bunu gerçekleştiremedi. Harun -ür - Reşid halife olunca Yahya'yı sınırsız yetkilerle vezirliğe getirdi; Yahya'nın oğullarını da çeşitli görevlere tayin etti. Bermekilerin sarayları bilgin ve sanatçıların bulunduğu bir yer oldu. Ancak zamanla gözden düşen Yahya ve oğulları eski nüfuzlarını kaybettiler. Halife 803 yılında Bermekileri tutuklattı. Yahya, ölümüne kadar hapiste kaldı. (M)

YAHYA bin ZEYD bin ALİ, zeydî imamı (öl. Cuzcan [Fars. Güzgan] 843). Ali'nin oğlu Hüseyin'in soyundandır. Babası Zeyd bin Ali'nin 740'ta isyanından sonra Yahya, bir süre Küfe'de saklandı; sonra, taraftarlarıyla birlikte Horasan'a gitti. Serahs'ta hariciler onunla birleşmek istedilerse de Yahya, bunu kabul etmedi. Sonra Belh'e giden Yahya, taraftarlarının çoğalması üzerine isyan etti. Horasan valisi Nasr bin Seyyar'a yenilerek esir oldu. Halife Velid II'nin emriyle serbest bırakıldı. Yahya ve adamlarının Serahs, Tus ve Nişapur'da oturmaları yasak edildi. Bunun üzerine Yahya, Beyhak şehrine gitti. Kurduğu küçük bir ordu ile Nişapur kumandanı Amr bin Zurare'yi yendi. Bu başarıdan sonra Yahya, Cuzcan'da Nasr bin Seyyar'ın gönderdiği kuvvetlerle karşılaştı ve yenilerek öldürüldü. (M)

YAHYA ÇELEBİ, Yahya Paşa diye de anılır, türk devlet adamı (öl. 1598'den sonra). Enderundan yetişti. Tezkereci sani, tezkereci evvel görevlerinde bulundu; nişancı oldu (1593). Defterdar emniyeti görevindeyken Gence valiliğine tayin edildi (1596). Beylerbeyi payesiyle nişancılık görevinde bulundu (1598). (M)

YAHYA EFENDİ, bk. BOSTANZADELER.
YAHYA EFENDİ Beşiktaşlı, türk din bilgini ve şairi (Trabzon ?-İstanbul 1569). İstanbul'a gelerek Zenbilli Ali Efendiden ders aldı. Tasavvuf konularını işleyen şiirleri vardır. Şiirlerinde M'DERRTİ takma adını kullandı. *Divançe'si* vardır. Şiirlerinin bir kısmı da 1895'te basılan *Menakibname*'dedir. (M)

Yahyaefendi camii ve türbesi, İstanbul'da Beşiktaş'ta camii ve türbe. Camii, Yahya Efendi tarafından yaptırıldı (öl. 1569). Yapılış tarihi bilinmiyor; caminin çeşmesi 1538 tarihlidir. Hünnâr ve müezzîn mahfelleri olan caminin mimberini Velizade Ahmed Efendi yaptırdı. Camii, 1873 ve 1905'te onarım gördü. Yahyaefendi türbesi, Selim II tarafından Mimar Sinan'a yaptırıldı. Kare planlı ve tek kubbelidir. Türbede Yahya Efendiden başka karısı, annesi, oğlu, bazı şeyhler ve sultanlar gö-

Foto. LAROUSSE

İSAM Kütüphanesine hediye edildi

Dr. İlyas Çelebi

[Handwritten signature]

İSTANBUL'DA GÖMÜLÜ MEŞHUR ADAMLAR (1453-1978)

M. ORHAN BAYRAK

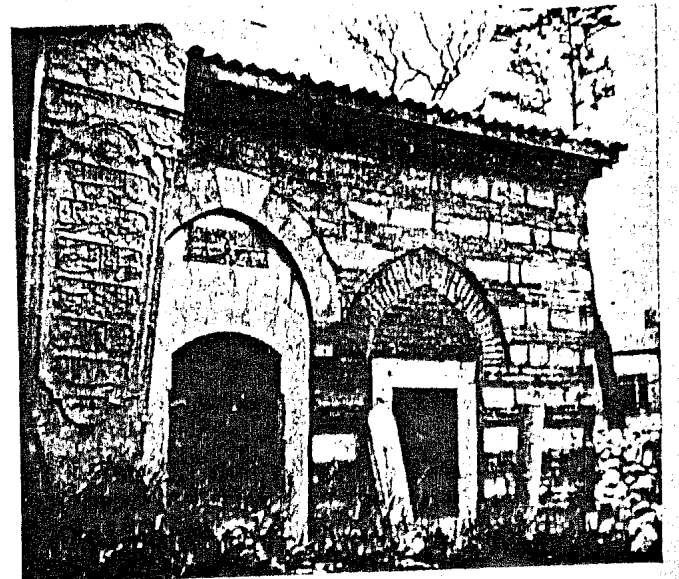
Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi Kütüphanesi	
Kayıt No :	15787
Tasvir No :	920 PAYI

1979

AKSÖT MATBAASI

31. SA'BE :
(VII.Yüzyıl)
Sahabedir.
Mezarı Eğrikapıda Avcıbey Mahallesi Şişane Caddesi
No:35/A dadır.
32. UZUN ŞUCAETTİN :
(XV.Yüzyıl)
Velidir.
Mezarı,Sultanahmet Meydanı yakınında Fuad Paşa türbesi
bahçesindedir.
33. TELLİ BABA :
(X İstanbul)
Velidir.
Mezarı,Sarıyer Yeni Mahalle ilersinde bulunan türbe -
sindedir.
34. TEZVEREN DEDE :
(Horasan-XV.Yüzyıl İstanbul)
Veli,İstanbul kuşatması cihad eridir.
Mezarı,Divanyolunda II.Mahmut Türbesi yanında,Türbedar
Sokaktaki türbesindedir.
35. TOKLU İBRAHİM DEDE :
(-1455 İstanbul)
Veli,Fatih Gazisi,Ebu Şeybet'il Hudri'nin türbedarıdır.
1953 yılında yeniden yapılan mezarı Ayvansarayda sur
içindedir.
36. MUSTAFA VEFA :
(Konya-1490 İstanbul)(H.896)
Zeyniye tarikatı şeyhi,sair,yazardır.
Mezarı,Vefada Vefa Caddesinde bulunan 5 sandukalı tür-
besindedir.
37. BEŞİKTAŞI YAHYA EFENDİ :
(Trabzon-1570 İstanbul)(H.977)
Oveysi tarikatı şeyhi,Tasavvuf şairi,Kanunî Süleyman'
ın süt kardeşidir.
Mezarı,Beşiktaşta Yahya Efendi Mezarlığındaki 11 san-
dukalı türbesindedir.

38. YAVEDÖT SULTAN :
(-1455 İstanbul)
Veysi tarikatı şeyhi,İstanbul Fetih gazisidir.
1972 yılında köprü inşaatı nedeniyle yeri değiştirilen
mezarı Ayvansarayda köprü ayağı yanında bulunan 3 san-
dukalı türbesindedir.
39. YAVUZ ERSİNAN :
(XV.Yüzyıl)
Veli,Fatih Mehmet'in kapıcısı,Evliya Çelebi'nin dede-
sidir.
Mezarı,Unkapı yakınında Sağrııcılar Camisi önündedir.
40. YILDIZ DEDE :
(X İstanbul)
Velidir.
Mezarı Eminönünde IV.Vakıfhanı karşısındaki Sokakta bu-
lunan türbesindedir.
41. YÜŞA NEBİ :
Veli,İbrani peygamberidir.
Mezarı Beykoz'un 2,5 km. kuzeyindeki Yüşa tepesindedir.
42. AHMET ZİYAETTİN :
(-1895 İstanbul)(H.1311)
Naksıbendî şeyhi,hacıdır.
Mezarı,Süleymaniye'de Kanunî Süleyman Türbesi bitişğin-
dedir.

Şeyh Vefa
Türbesi

عثمانی مؤلفی

مہائیک ظہور دین زمانہ لدر کن و مسلک تہ ار یازان
بودک مشاخ، علما، شعرا و ادبا، مورخین، اطباء، ریاضیون
و جوغرافیونک عنصرتی ترجمہ حالہ اولیہ دات
معلومات کالیہی ہارور

برنجی جلد

محرری
بروسلی محمد طاہر

معارف عمومیہ نظارت جلیہ سی طرفدن
طبعتہ ہمت بیورلشدر

استانبول - مطبعہ عامرہ
۱۳۳۳ ہجری

— ۲۰۱ —

بروسف دودہ

مشایخ مولویہ دن فاضل برذات اولوب (قونیہ) لدر . (بستان) افندی دن اخذ فیض ایدہ درک
(بشیکطاش) زاویہ سنہ شیخ اولدی (اولدی یوسف دودہ من مصر نیم ایجرہ عزیز) مصر اعنک
دلالت ابتدکی (۱۰۸۰) تاریخندہ ارتحال ایلہ یوب زاویہ مذکورہ دفن ایدلی . معجزات
نبویہ جامع فارسی العبارة اون بیک بیت (روضۃ النور) آثار فاضلانہ سندندر .
ایاتندن :

برسینہ دہ کیم نار محبت اثری یوق
ظلمتندہ در اول نور خدادن خبری یوق

زاویہ مذکورہ دہ پیشن (زهدی یوسف دودہ) افندی دہ مشایخ مولویہ فضلا سندن
اولوب آتی جلد اوزرہ مرتب (منہج القوی) اسمندہ عربی العبارة متوی شرح لری (۱۲۸۹) دہ
مصر دہ طبع اولونمشدر . بشیکطاش زاویہ سی نامیلہ و قبیلہ معروف زاویہ نک محلہ جراغان
سرائی بنا ایدیلہ درک زاویہ اولا ماجقہ بہ مؤخرآ بوراہدہ سلاحخانہ انشا ایدیلہ درک بہاریہ نقل
ایدلشدر . صاحب ترجمہ یوسف دودہ ایلہ اون اوج رجال مولویہ الیوم چراغان سرائیک آت
قائندہ کی برترہ دہ مدفوندرلر .

یعقوب غفری

طریقہ جلوتیہ مشایخ ن فاضل برذات اولوب طریق مذکور شیوخ کرامندن (اوطہ
باشی شیخی) لقبیلہ بنام (آماسیہ) لی (قنائی مصطفی) افندی دن مخدومیدر . تحصیل علمینسی
بدر فاضلیہ زمانی افاضل علماسندن اکیال ایتدکن سوکرہ اسکداردہ (جاوش درہ سی) قریندہ
بنا ایتدکری (جلوتی) درکائندہ نشر عرفان ایتدکدہ اولان (بیلہ جیک) لی شیخ عثمان افندی بہ
انتساب ایدہ درک ہمت مرشدلہ تکمیل مراتب ایشکلہ شیخ لری نک صہریتہ نائل اولدیلر .
و (۱۱۴۷) تاریخندہ اسکداردہ جدید والدہ سلطان و متعاقباً شہزادہ جوامع شریف لری کرسی
شیخ لکری توجیہ اولوندیسہ آز برمدت ایفای خدمندن سوکرہ ہر ایکسندنہ فراغتہ
آستانہ جلوتی دہ نشر فیض و معرفت بیوردیلر . و (شیخ راحل) ترکیبک دلالتی اولان
(۱۱۴۹) تاریخندہ عزم جلوتخانہ بقا ایلہ یوب و سیتلری اوزرہ (عادیہ) دن (قرہ جہ احمد) .
کیدن جادہ نک صاغ طرفندہ و یول کنارندہ والدہ محترمہ لری یانہ دفن اولوندیلر . آتاری :

— ۲۰۰ —

(۴) بالیکسری ثنائی افندی طرفندن (مطبوعدر)
(۵) بروسلی شوقی محمد بن احمد افندی طرفندن (۹۶۲) دہ

بھی افندی بشیکطاشی

ذوالجناحین برذات عالی اولوب آماسیہ لی عمرفندی دن مخدومیدر . مولداً طرزونی اولوب
طریقہ (اویسی) در . در عادتہ و رودلہ زنیلی علی افندی دن اکیال تحصیلدن برمدت سوکرہ
بشیکطاشدہ اختیار ازوا ایدہ درک ارشاد طالبین ایلہ مشغول اولدیلر . رحلتلری (ارتحال ایلہ دی
قطب العلماء) ترکیبک ناطق اولدینی (۹۷۸) تاریخندہ در . مدرس مخلصیلہ متصوفانہ دیوانجہ لری
واردر . اشعار عارفانہ لردن برقسی (۱۳۱۳) سنہ سندہ طبع اولونان مناقب نامہ لندہ مندرجدر .
(۱۰۶۲) تاریخندہ بشیکطاشی داعی نامندہ برشاعر طرفندن یازیلان مفصل و منظوم مناقب نامہ
مطبوع دکدر .

لندن علمینی اہلبہ ہمین مولا بیلور دیرلر
مسائل کہ اولہ شرعی آتی منلا بیلور دیرلر

(۱۲۹۲) دہ وفات ایدن مشاہیر خطاطیندن (شفیق بک) مرحوم ایلہ تلمیذ خاصی اولوب
(۱۳۳۱) دہ ارتحال ایلہ بن نظیف بک دہ بودرکاک شریف حظیرہ سندہ مدفوندرلر .

بروسف سناہ افندی «سنبلی»

مشایخ سنبلہ عرفاسندن (۹۷۸) دہ استانبول دہ وفات ایدن (شیخ یعقوب کرمیانی) نک
مخدومی اولوب پدر لری مأموراً للارشاد (بانیہ) دہ بولوندی لری زمانہ . یانہ دہ تولد ایلہ مشلدر .
بہدہ برابرہ در سعادتہ ہجرت و برمدت سوکرہ مدینہ منورہ بہ رحلتہ (شیخ اولیا) ترکیبک
دلالت ابتدکی (۹۸۹) تاریخندہ وفات ایلہ (قیح) دہ مدفوندر .
آتاری : مطبوع (تبیہ الغی فی رؤیۃ الہی) ، (تضلیل التأویل) ایلہ غیر مطبوع (رسالة الحقیقہ
لطالب الايمان) ، (مناسک حج) و (جمال خلوت سنبل) ، مرکز ، یعقوب) افندی دن مناقب
حا کی مطبوع (تذکرۃ الحلوتیہ) در .

بھی بنکدن آل قور تارالی
کہ کیدہ بندہ دن بٹک کناھی

قین بوندن کوچہ م اولام مسافر
جالک کبہ سندہ قیل مجاور

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂMİ BİLİMLER BÖLÜMÜ
TASAVVUF TARİHİ ANABİLİM DALI

Resat Özgören
İSAM, Aralık, 93.

BEŞİKTAŞLI
YAHYA EFENDİ
HAYATI, ESERLERİ VE TASAVVUFİ GÖRÜŞLERİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hazırlayan :

İsmail YÜCE

DANIŞMAN:

Doç. Dr. Hasan Kâmil YILMAZ

İstanbul, 1992

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	1
ONSÖZ	2
GİRİŞ	3
A – Devrin Siyasi Durumu	3
B – Devrin Sosyal ve İlmî Durumu.....	7
C – Tez ile ilgili kaynakların tenkidi.....	12
BİRİNCİ BÖLÜM	
YAHYA EFENDİNİN HAYATI	
A – Ailesi ve Yetiştirilmesi	15
I – Adı, Nesebi ve Memleketi	15
II – Doğumu.....	16
III – Tahsili	17
1 – Hocaları.....	18
B – İstanbuldaki Hayatı.....	20
I – Resmi Görevleri.....	20
✓ II – Sultanlarla Münasebetleri.....	22
III – Vefatı ve Çocukları	24
İKİNCİ BÖLÜM	
YAHYA EFENDİNİN ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ	
A – İLMÎ, EDEBÎ ve TASAVVUFİ ŞAHSİYETİ	26
I – İlmî Şahsiyeti	26
1 – Okuduğu İlimler	28
2 – Talebeleri ve Müridleri.....	29
II – Tasavvufî Şahsiyeti	30
1 – Genel Olarak	30
2 – Menkıbevi Hayatı	30
✓ a) Padişahlarla ilgili Menkabeleri.....	46
✓ aa) Kanuni ile ilgili menkabeleri	46
✓ ab) Sultan Selim II ile ilgili Menkabeleri	48
✓ b) Devlet adamlarıyla ilgili Menkabeleri.....	49
✓ ba) Sadrazam Semiz Alı Paşa ile ilgili Menkabeleri	49
✓ bb) Rüstem Paşa ile olan Menkabeleri.....	49
III. EDEBÎ ŞAHSİYETİ.....	50
IV. BEŞERİ İLİŞKİLERİ VE AHLAKI	53
1-Comertliği.....	53

Beşiktaşlı Şeyh Yahya Efendi

Hayatı — Menkıbeleri — Şiirleri

Nazmi Sevgen

Şeyh Yahya Efendi

Vakfı Mütevellisi

7 AGÜSTOS 1995

Istanbul
1965

BEŞİKTAŞ'LI ŞEYH YAHYA EFENDİ KUDDİSE SİRRUH-ÜL-AZİZ

Evlâdından ve bugün de vakfının mütevellisi olmakla şeref duyduğum Şeyh Yahya Efendi Kuddise Sırruhhü, Hicri 900, Milâdi 1495 senesinde pederleri Şam'lı Ömer Efendi, Trabzon'da kadı iken orada doğmuştur. O zaman Şehzâde Selim (Yavuz Sultan Selim H. 918 = M. 1512 - H. 974 = M. 1566) Trabzon'da vali bulunuyordu. Oğlu Şehzâde Süleyman (Kanunî Sultan Süleyman H. 926 = M. 1520 - H. 974 = M. 1566) 900 Hicri senesi Şa'ban'ın I. Pazartesi günü (27 Nisan 1495) Trabzon'da doğmuştur. Şehzâde Süleyman'ın validesi Hafsa Sultanın sütü az olduğundan, kadı Ömer Efendinin refikaları ve Yahya Efendi Hazretlerinin muhterem valideleri Afife Hatun, küçük Şehzâde Süleyman'a süt vermiş ve «Süt-anne» si olmuştur. Bu sebeble Yahya Efendi, Kanunî Sultan Süleyman'ın «Süt-kardesi» dir. Yahya Efendi Hazretlerinin halileri Şerife Hatun'dur. Elimizdeki şecerede, kendilerine imtisalen bugüne kadar ailemizden on dört hanımın aynı ismi aldıkları görülmektedir. Bunlardan en yaşlısı olan Şerife Şefika Hanımın 2 Receb 1119 (M. 1707) de vefat ettiği anlaşılmaktadır.

Yahya Efendi, ilk tahsilini Trabzon'da zamanın velilerinden Müfti Ali Çelebi'den yaparak «Paye-i mülâzemet'e» vasil olmuştur. Trabzon'da «rivâzât ve mücâhedât ile tekmil-i ilm-i zâhir ve bâtin eyledikten sonra İstanbul'a gelmiş, ilk önce Anadolu kavağında «Haydarpaşa Çiftliği» denilen yerde bir çilehâne yaptırmış orada çilesini ikmal ederken komşularının iz'acından kurtulmak için kendisinden sonra «Yûsâ Tepesi» adını alan ve bu-

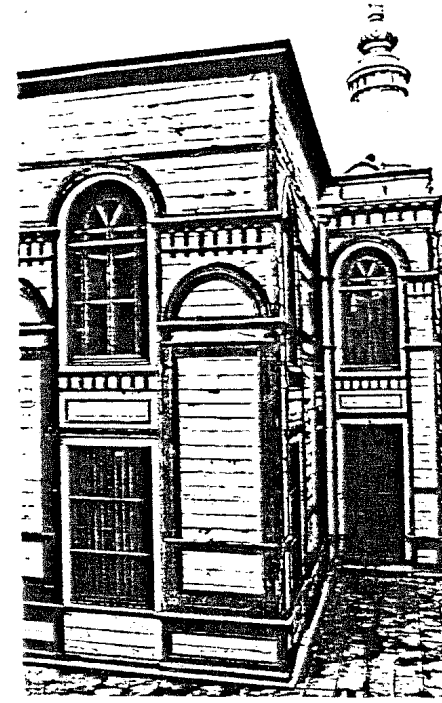
ÖZDÜNDEN BUGÜNE İSTANBUL ANSİKLOPEDİSİ

Cilt 7

1994

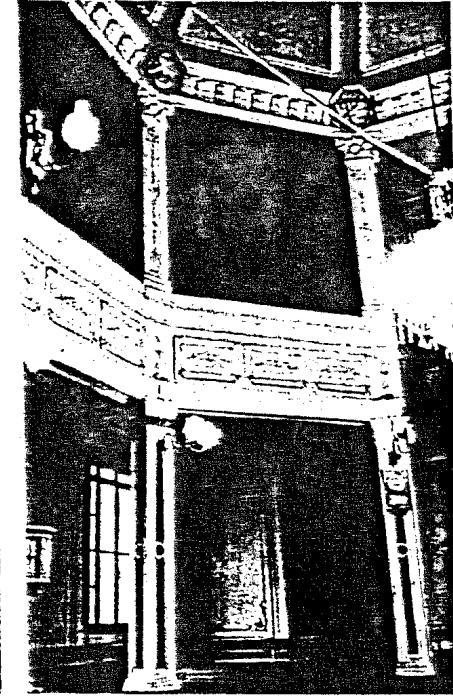
Türkiye Diyanet Vakfı	
İslam Araştırmaları Merkezi	
Kütüphane	
Denetim No:	31042
Tarih No:	030.956 157.A

KÜLTÜR BAKANLIĞI VE TARİH VAKFI'NIN ORTAK YAYINIDIR

Ertuğrul Tekkesi'nde ana binanın kuzeydoğu köşesi (solda) ve cami-tevhidhanenin içinden bir görünüm.

Fotoğraflar Recep Dönmez, 1982

ne 16. ne de 17. yy'da Şazeliliğin İstanbul'da faaliyet gösterdiğini belgeleyen herhangi bir ipucu ele geçirilememiş, şu andaki bilgilere göre Şazelilik, Ortadoğu ve Kuzey Afrika kökenli diğer "kıyami" tarikatlar gibi, nispeten geç bir tarihte, ancak 18. yy'ın son çereğinde İstanbul'da kök salabilmiştir.

İstanbul'da mevcut bütün tarikatlar içinde en az yaygın olan Şazelilik ancak üç tekkeye sahip olabilmıştır. Bunların en eskileri Alibeyköy'de ve Unkapanı'nda yer alan iki tekke'dir. Günümüze intikal etmemiş olan, Alibeyköy'deki tekkenin 1200/1785-86'da Silahdar Abdullah Ağa tarafından kurulduğu ve zamanla çevresindeki mahalleye adını verdiği anlaşılmaktadır (bak. Sılahtarğa). Kaynaklarda farklı adlarla (Şazeli, Abdullah Efendi, Silahdar Abdullah Ağa) anılan bu tekkenin ayin günü *Asitâne*'de (1840) pazartesi, Bandırma-lı A. Münib Efendi'nin *Mecmu'a-i Tekâyâ*'sında (1889) cuma olarak verilmektedir. II. Mahmud'un kızlarından Saliha Sultan'ın düğününe (1834) davetli şeyhler arasında "Alibey Kariyesi'nde Şazeli Tekkesi şeyhi el-Hac Ahmed Efendi'nin", *Mecmu'a-i Tekâyâ*'da da Şeyh Tahsin Efendi'nin adı geçmektedir. Sütlüce'de, Sa'diliğe bağlı Hasırızade Tekkesi'nin(→) son postnişini Şeyh M. Elif Efendi'nin (ö. 1927) muhiplerinden olduğu bilinen Tahsin Efendi'nin kabri söz konusu tekkenin önündeki hazirededir. Unkapanı'nda bulunan ve mescit-tevhidhanesi halen cami olarak kullanılan Şazeli Tekkesi'nin(→) de Alibeyköy'deki tekke ile aşağı yukarı aynı dönemde ya da bundan kısa bir süre sonra faaliyete geçtiği söylenebilir. Her ikisi de "zaviye" ölçeğinde mütevazı kuruluşlar olan bu tekkelerin İstanbul'un zengin ve köklü

tasavvuf ortamında önemli bir rol oynamadığı anlaşılmaktadır.

Şazeliliğin İstanbul'un kültür tarihinde önem kazanması II. Abdülhamid'in 1305/1887'de Yıldız Sarayı'nın yakınında, bu tarikatın ileri gelen şeyhlerinden, Trablus-garp kökenli Şeyh Hamza Zafir Efendi (ö. 1903) adına Ertuğrul Tekkesi'ni(→) tesis etmesi ile gerçekleşebilmiştir. Başlangıçta, cami-tevhidhane ve selamlığı barındıran (günümüzde cami olarak kullanılan) asıl binanın yanısıra harem ve misafirhane bölümlerinden meydana gelen tekke 1905-1906 yıllarında türbe-kitaplık-çeşme manzumesi ile donatılarak küçük bir külliye niteliğine bürünmüştür. Mamafih Ertuğrul Tekkesi'nin kuruluş amacı Şazeliliğin İstanbul'da güçlendirilmesinden çok, İslam âleminin çeşitli bölgelerinden gelen tarikat şeyhlerinin ve ulemanın ağırlanması, özellikle de bu nüfuzlu kişiler aracılığı ile, Osmanlı hanedanının tasarrufunda bulunan hilafetin prestijinin artırılmasıdır.

Şazeliliğin Medeni kolunu kuran Şeyh H. Zafir Efendi, kendisine intisap eden II. Abdülhamid'in yakınlığını kötüye kullanmamış, derin bilgisi ve saygın kişiliği ile İstanbul'da temayüz etmiştir.

Şazeliliğin İstanbul tarikat folkloruna belki de en önemli katkısı, kahvenin kökenine ilişkin birtakım rivayetlerden dolayı kahveci esnafının piri olarak kabul edilen Ali eş-Şazeli'nin tekkelerdeki kahve ikramı geleneğine de vurmuş olduğu damgadır (bak. kahvehaneler). İstanbul'da, çeşitli tarikatlara bağlı hemen bütün tekkelerde, kahve ocaklarında Ali eş-Şazeli'nin adının yazılı olduğu bir levha yer almakta, şeyh odasında ve diğer selamlık birimlerinde ağırlanan misafirlere kahve pişiren derişler ("kahve nakibi" ile yardımcıları)

kahve ocasını "uyandırırken" ve cezveyi ocağa sürerken Şazeliliğin pirine "teveccüh etmekteydi".

BİBL. *Tarih-i Peçetî*, I, 364; L. Rinn, "Marabouts et Khouan", *Etude sur l'Islam en Algérie*, Alger, 1884, s. 211-282; A. Le Chatelier, *Les confréries musulmanes du Hedjaz*, Paris, 1887, s. 77-128; O. Depont-X. Coppolani, *Les confréries religieuses musulmanes*, Alger, 1897, s. 443-520; A. S. Ammar, *Abü l-Hasan al-Shâdîlî*, Kahire, 1951, 2 c.; E. B. Şapolyo, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*, İst., 1964, s. 197-199, 467; J. S. Trimmingham, *The Sufi Orders in Islam*, Oxford, 1971, s. 270-271; Hocazade A. Hilmi, *Hudikatü'l-Evlîyâ*, İst., 1979, s. 304-321; A. Matkovski, *Oporoto Makedonija vo vreme to na turkskoto vladееnje*, Skopje, 1983, s. 280-291; O. Hançerlioğlu, *İslam İnançları Sözlüğü*, İst., 1984, s. 573; F. de Jong, "Madaniyya", *EF* (1984); M. Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, İst., 1985, s. 299-300; A. Popovic, "Les derviches balkaniques III: Les Shadidis", *Les derviches balkaniques hier et aujourd'hui*, İst., 1994, s. 243-245; M. Özdamar, *Dersaadet Dergâbları*, İst., 1994, s. 49, 103, 196-199.

M. BAHA TANMAN

Zikir Usulü ve Musiki

Şazeliliğin İstanbul'da yayılmaya başladığı dönemde (18. yy'ın sonları) bu şehre özgü tekke musikisi, beste ve icra olarak en üst düzeye ulaşmış bulunuyordu. Çok farklı bir kültür çevresinden gelen Şazeliliğin musikisinde ise, söz konusu tarikat aslında Berberî kökenli olmasına rağmen, Mısır'da çok yayıldığından bu ülkenin musikisi ağır basmaktaydı. Nitekim İstanbul'da faaliyet gösteren üç Şazeli tekkesinde de bu tarz musikinin icra edildiği bilinmektedir. Şazeli ayininde en çarpıcı özellik, şeyhin özel bir biçimde avuçlarını birbirine vurarak zikri idare etmesidir. Zikir halkasının ortasında bulunan şeyh başını arkasına atarak kollarını dümdüz ileriye uzatıp el çırpır. Bütün zikir sesini bastırarak kadar fazla ses çıkararak bu el çırpma özel bir maharet ister.

Şazeli zikir ayini, kıyami (ayakta yapılan) zikir usulündedir. Ancak, Kadiri, Rifa'i, Sa'di gibi diğer kıyami tarikatların ayinlerinde olduğu şekilde saf halinde değil, iç içe çemberler halinde zikir halkaları oluşturularak ayakta durulur. Zikir sırasında vurnmalı sazlar kullanılır ve "Şazeli şuulleri" denilen, özel tarzda bestelenmiş, Arapça güfteli ilahiler okunur. Alibeyköy'deki Şazeli Tekkesi şeyhi Tahsin Efendi, İstanbul'da bu türün en önemli icracısıydı. Saraçhanebaşı'ndaki Haydarhane Tekkesi şeyhi Hafız Ahmed Efendi, Kasımpaşalı Şeyh Cemal Efendi gibi musikîşinaslara da Şazeli şuullerini öğretmişti (bak. Uşşakilik). Ertuğrul Tekkesi(→) şeyhleri olan üç kardeş Hamza Zafir (ö. 1903), Muhammed Zafir (ö. 1904) ve Beşir Zafir (ö. 1909) efendilerin meşihatlarında, Yahya Efendi Tekkesi(→) zâkirbaşısı hattat Hacı Nuri Efendi bu tekkede zâkirlık eder, Şazeli şuulleri okurdu (bak. Nakşibendilik).

Başka birçok tarikatın aksine Şazelilik, İstanbul'un gündelik hayatına bir tarikat olarak pek önemli ve özel bir katkıda bulunmamıştır. Şazeliliğin günlük dini hayata katkısı ise tarikat hayatı ile sınırlı olmaksızın diğer tarikatlarınkinden fazla olmuş-

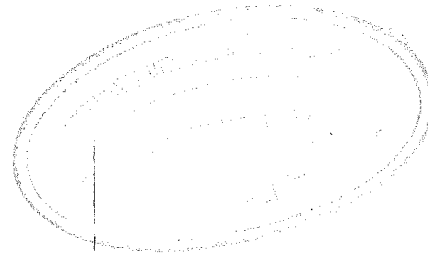
BEŞİKTAŞLI
ŞEYH YAHYÂ
EFENDİ
VE
ÜVEYSÎLİK

Tashih: Fuat YAVUZ

Dizgi-Mizanpaj: Hacı Osman YILDIRIM

Şeyh Yahyâ Efendi Kültür ve Araştırma Vakfı Yayın No:1

BASKI: SEÇİL OFSET / 6290615(3 Hat) FAKS: 629 20 20

Targiye Diyanet Vakfı	
İstanbul - Ayazmehmeti Medinesi	
Kütüphanesi	
Kitap No:	62345
Yıl:	922.977
Not:	DEM.B

İstanbul-1997

15 HAZİRAN 1999

173 386

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KELAM VE İSLÂM FELSEFESİ BÖLÜMÜ
İSLÂM FELSEFESİ ANABİLİM DALI

26 MART 2008

MARUF KAYI
SÜREK GELEN DOKÜMAN

BEŞİKTAŞLI YAHYA EFENDİ

HAYATI, ESERLERİ VE TASAVVUFİ GÖRÜŞLERİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Yahya Efendi (220040)

Hazırlayan:

İsmail YÜCE

DANIŞMAN:

Doç. Dr. Hasan Kâmil YILMAZ

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	173386
Tas. No:	922977 YAH

171 862

İstanbul - 1992

FROM TRABZON TO ISTANBUL : THE RELATIONSHIP
BETWEEN SÜLEYMAN THE LAWGIVER & HIS FOSTER
BROTHER (SÛT KARINDAŞI) YAHYA EFENDI *

Heath W. LOWRY

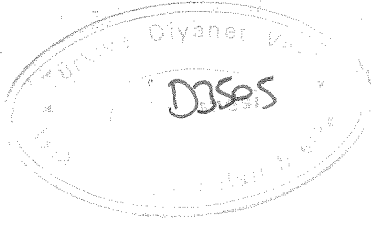
«A perfect historian must possess an imagination sufficiently powerful to make his narrative affecting and picturesque. Yet he must control it so absolutely as to content himself with the materials which he finds, and to refrain from supplying details by additions of his own. He must be a profound and ingenious reasoner. Yet he must possess sufficient self-command to abstain from casting his facts in the mould of his hypothesis. Those who can justly estimate these almost insuperable difficulties will not think it strange that every writer should have failed, either in the narrative or in the speculative department of history.»

T. B. Macaulay's essay on 'History'

As the cycle of conferences focusing on the life and reign of the Ottoman Sultan Süleyman winds to a close, it becomes increasingly apparent that we have been unable (with few exceptions) to reach beyond *Karunî's* official façade or persona and catch a glimpse of the man behind the image. It is this lacuna which, albeit in a very modest manner, the present paper seeks

* Paper presented to the Conference on «The Age of Sultan Süleyman the Magnificent», Chicago, 20-22 June 1987.

OSMANLI ARASTIRMALARI, X (1990)
İstanbul, s.39-48.

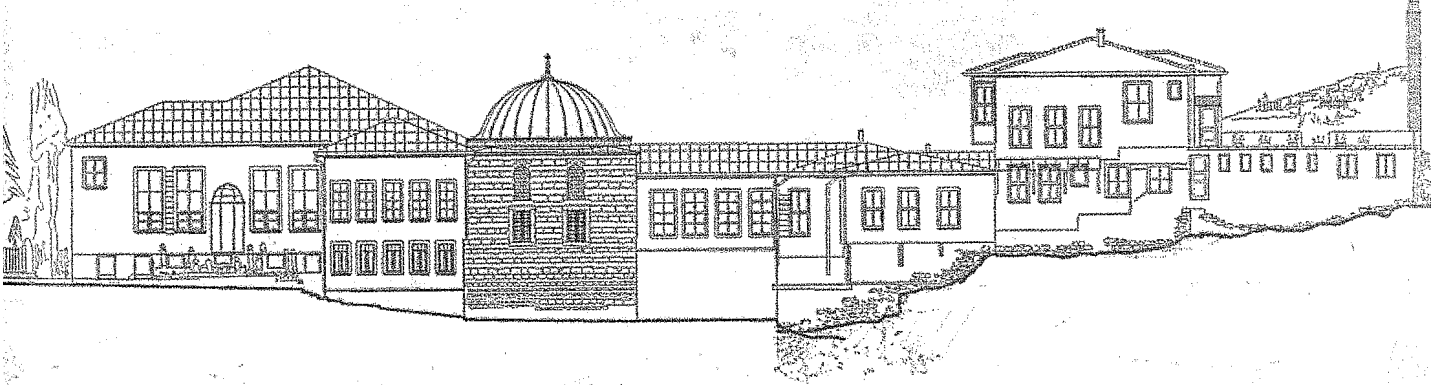

Yahya Efendi, Beşiktaş

BEŞİKTAŞ ŞEYH YAHYA EFENDİ KÜLLİYESİ ONARIM ÇALIŞMALARI

Dr. Olcay AYDEMİR / Y. Mimar
Vakıflar İstanbul I. Bölge Müdürlüğü

25 MAY 2011

**"İlahi mağfiret Yahya Efendi dergâhında adeta güzel bir insan yüzü takınır.
Ölüm burada, hemen iki-üç basamak merdiven ve bir-iki sedle çıkılıveren bu
bahçede hayatla o kadar kardeştir ki bir nevi erme yolu yahut aşk bahçesi
sanılabilir."**

Ahmet Hamdi Tanpınar

Kanunî Sultan Süleyman Han'ın

Sütkardeşi

Beşiktaşlı Şeyh Yahya Efendi

Nezih Uzel

İSTANBUL'UMUZDA dört yüz yıldan bu yana ışık saçan saygıdeğer kişilerden biri Beşiktaşlı Yahya Efendi'dir. İstanbullular yüzyıllar boyu Yahya Efendi'yi, Hakk'ın bir Veli'si olarak bağrına basmışlardır.

Nice dertli insanların, hayattan ümidini kesmiş nice Allah kullarının imdadına koşanlar, yıkılmış gönüllerin yapıcıları, dağılmış gitmiş toz duman olmuş ocakları onaranlar, çökmüş, yanmış, karanlığa gömülmüş yuvalarda çerağları yakıp uyandıranlar Hakk'ın velileridir. Yahya Efendi bu tâife arasındadır. Hizmete talip olmuş, bu şerefi kazanmış ve böylece tarih olmuştur.

Beşiktaşlı Yahya Efendi Trabzon Kadısının oğludur. 1495 yılında Trabzon'da dünyaya gelmiştir. Tarihî kayıtlara göre Yavuz Trabzon valisi iken doğan şehzadesi Süleyman ile süt kardeştir. Yahya Efendi küçüklüğünde, daha sonra Kanunî Sultan Süleyman olarak dünyalara şan verecek olan şehzade ile birlikte anneleri Afife Hatun'dan süt emmişlerdir.

Yahya Efendi ilk derslerini Trabzon'da zamanın velilerinden Müfti Ali Çelebi'den alarak «Mülâzemet» pâyesine

sahip olmuştur. Efendi hazretlerinin otuz yaşlarında olduğu halde İstanbul'a göç ettiği ve Anadolu Kavağı'nda «Haydarpaşa Çiftliği» denen yerde bir zaviye yaptırarak çileye soyunduğu bilinmektedir. Yahya Efendi'nin daha şehre gelişinden itibaren çevresine tesirli olmaya başladığı anlaşılıyor. Nitekim, bugün dahi Yüşâ Tepesi adıyla anılan Beykoz'un arkasındaki tepede Yüşâ Peygambere ait bir makamı Yahya Efendi'nin keşfedip imar ettiği anlaşılmaktadır.

Menakıb, Yahya Efendi'nin imar zevkine uzun uzadıya söz açıyor. Efendi hazretleri ömür boyu imar işleri ile uğraşmışlardır. Hakkında yazılanlardan anlaşıldığına göre, durmaksızın medreseler, camiler, tekkeler, rıhtımlar, kayıkhaneler, yalılar yaptırmakta, tepeleri kazdırıp çukurlara devirmekte, gece gündüz toprakla uğraşmaktaydı. Bu yüzden kendisi için söylediği şu beyit dikkati çekmektedir:

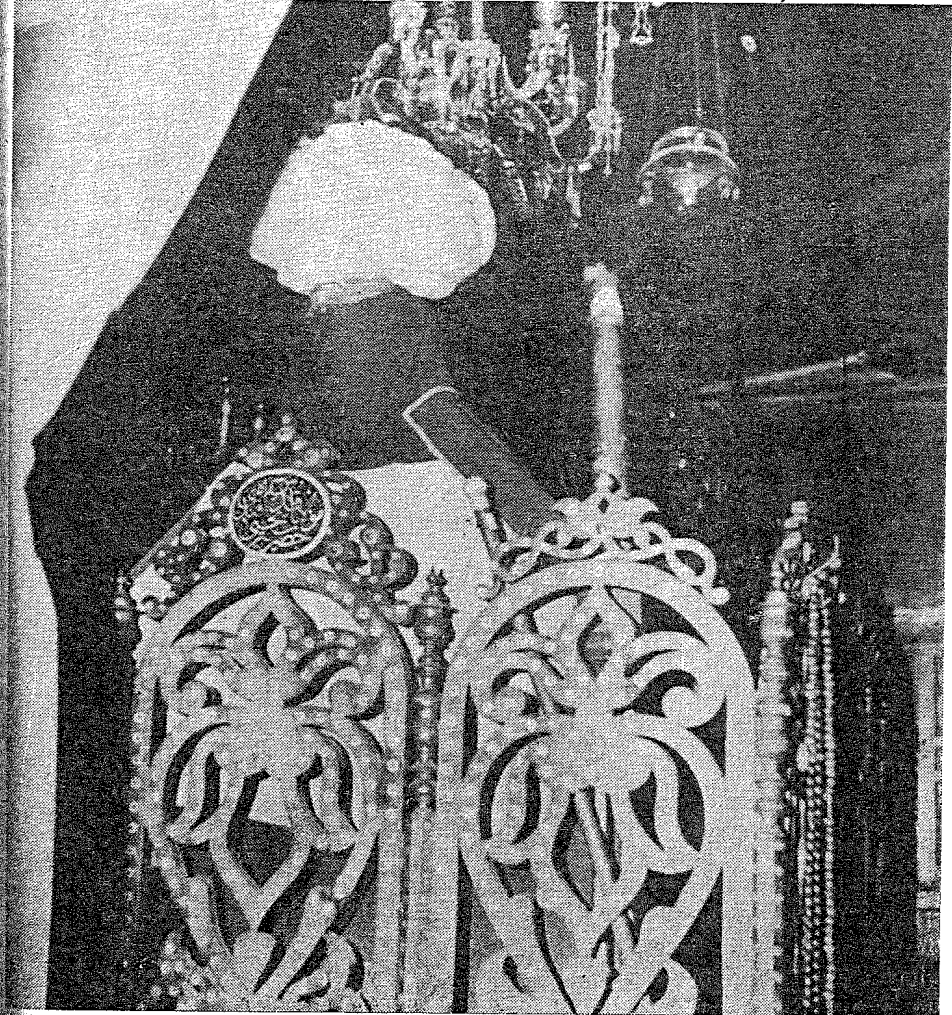
*Cihânın ziynetine aldandıp halk
Kızıl yaşlıca toprağıyla oynar
MÜDERRİS şimdi oğlancık oluptur
Beşik taşında toprağ ile oynar*

VAZİFELERİ

«Müderriş» Yahya Efendi'nin şiirde

kullandığı mahlâsı, yani takma adıdır. Nitekim Yahya Efendi bu mahlâsı zamanın büyük âlimlerinden Aliyyil Cemalî, öbür adıyla Zenbilli Ali Efendi'ye iki yıl hizmet etmekle kazanmıştır. Efendi hazretleri bu hizmetin sonucunda 1526 yılında günde 15 akça ile İstanbul Canbaziye Medresesi'ne müderriş tayin edilmiştir. Yahya Efendi daha sonra otuz akça ile Hasan-Zâde, kırk ak-

ça ile Afdaliyye medreselerine tayin edilmiş, 1545 yılında Emir Hasan Çelebi yerine günde 50 akça ile Mustafa Paşa medresesine, 1551'de Garik-Zâde yerine Üsküdar'da Mihri Mah pâyesine yükselmiş, 1553'de de Kadı-Zâde yerine Fatih medreseleri müderrişliğine getirilmiştir. Yahya Efendi bu görevde iken Kanunî tarafından emekliye sevk edil-

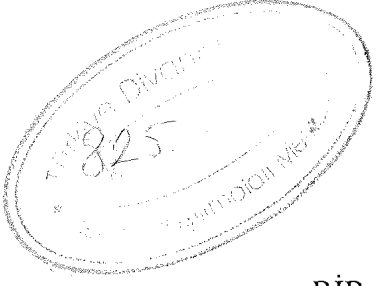
Yahya Efendi türbesinin içinden bir görünüş.

D. 1053

Hayat Tarih Memnâsı, yıl: 14 / sayı: 6, 7 Haziran 1978

15 MAYIS 2001

s. 88-91

BİR 16. YÜZYIL PORTRESİ BEŞİKTAŞLI YAHYA EFENDİ

Meral ASA*

“İlahi mağrifet Yahya Efendi Dergâhı’nda adeta güzel bir insan yüzü takınır. Ölüm burada, hemen iki üç basamak merdiven ve bir iki sedle çıkılıveren bu bahçede hayatla o kadar kardeştir ki bir nevi erme yolu, yahut aşk bahçesi sayılabilir.”

Ahmet Hamdi Tanpınar, *Beş Şehir*

Giriş

İstanbul’daki muteber ziyaret yerlerinden biri, Beşiktaş Çırağan’da Yıldız Parkı’na komşu mezarlığın içinde olup, 16. yüzyıl uleması ve evliyasından Yahya Efendi’nin medfun bulunduğu türbedir. Bugünkü türbe ve içinde yer aldığı cami Sultan II. Selim tarafından yaptırılmıştır.¹ Evliya Çelebi’nin bildirdiğine göre bu küçük ahşap yapının mimarı Mimar Sinan’dır.² Çırağan sarayının sırtlarında konuşlanmış mezarlık, Sultan II. Abdülhamid zamanında (1876-1909) saray mensuplarının ve sultan ailesinin defnedildiği bir aile mezarlığına dönüşmüştür. Şehzade ve kadınlar türbesinde 1901 ile 1969 yılları arasında Osmanlı hanedanından onsekiz kişi toprağa verilmiştir.³ Üst tabakalara mensup zevatın defnedildiği Yahya Efendi Mezarlığı bu gün de en iyi korunan mezarlıklar arasında sayılır.⁴ Türbe, kalabalık müdavimlerinin arasında eksik bulunmayan seçkin ziyaretçilerini de bu özelliğine borçlu olsa gerektir.

Bu münezzeh yere adını veren Yahya Efendi çok yönlü bir 16. yüzyıl kişiliğidir. Olgun yaşlarında geldiği İstanbul’da müderris olarak kariyer yapacak, bir yandan sufi kimliğiyle de öne çıkacak, ilerlemiş yaşlarında vakfettiği arazi üzerinde kurduğu dergâhda kendini tamamıyla takvaya ve halkı irşad faaliyetine verecektir. Ardında geniş bir mürid topluluğu bırakmış olmalıdır ki veli olarak ünü günümüze kadar yetiştirilmiştir. Hakkında yazılmış iki “*menâkıb*” vardır; kendisi de bir divançe oluşturacak kadar şiir söylemiştir.

Bu yazıda Yahya Efendi Hazretleri’nin bir portresini çizmek isteriz. Üç ayrı koldan yaklaşarak, tarihte Beşiktaşlı Yahya Efendi’yi, efsanevi-menkabevi Şeyh Yahya Efendi’yi ve “*Müderris*” mahlasıyla şiir söyleyen şair Yahya Efendi’yi bulmak.

* Yeditepe Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

1 Nazmi Sevgen, *Beşiktaşlı Şeyh Yahya Efendi Hayatı- Menkıbeleri- Şiirleri*, İstanbul 1965, s. 8.

2 Evliyâ Çelebi, *Seyâhat-nâme*, İstanbul 1314/1896, I., s. 451.

3 Laqueur, H. P., “*Hüve’l-Baki*” *İstanbul’da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, Tübingen 1993, s. 49.

4 a. g. e., s. 50.